

VÝVOJ DÔCHODKOVOSTI V PROCESSE TRANSFORMÁCIE EKONOMIKY SLOVENSKA

DEVELOPMENT REVENUE IN ACTION OF ECONOMY TRANSFORMATION IN SLOVAKIA

Marko Árendáš – Ľubica Kubicová

Annotation

Economy transformation of Slovak Republic for opening market management caused changes also in revenue level household. Nominal clear financial incomes in years 1995-2004 growth in average 9,62% and real financial incomes only about 2,29%. The highest growth expenditures was record for health service, living, energies, for buy shopping goods and services and for transport and communications.

Key words

Nominal and real financial incomes, structure of the consumptions, trends of the development

Úvod

Podmienky, ktoré sa postupne vytvárajú v národnom hospodárstve prostredníctvom reálnych procesov transformujúcej sa ekonomiky vyvolávajú zmeny, ktoré ovplyvňujú nielen veľkosť dôchodkov domácností, ale aj zmeny v štruktúre výdavkov. Najvýraznejšie sa prejavujú zmeny v spotrebiteľských zvyklostiach, v spotrebe potravín, vo využívaní služieb ako aj v oblasti bývania, vzdelávania, kultúry a zdravotníctva.

Materiál a metódy

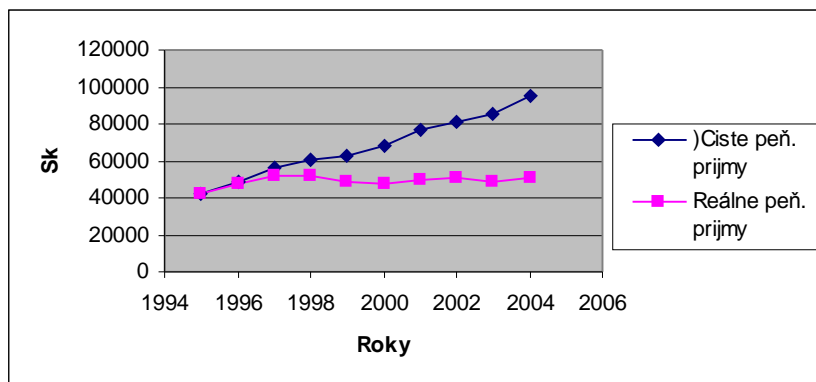
Cieľom práce je poukázať na vývoj nominálnych a reálnych čistých peňažných príjmov, na štruktúru výdavkov a na vývoj spotrebiteľských cien potravín v SR v rokoch 1995-2004. Práca ďalej porovnáva trendy vývoja medziročných indexov peňažných príjmov a výdavkov súkromných domácností. Podkladom pre analýzu vývoja dôchodkovosti a spotreby domácností boli údaje ŠÚ SR zisťované zámerným výberom. Pri analýze boli použité štatistické charakteristiky vyjadrujúce štruktúru skúmaných javov, reťazové a bázičné indexy a trendové funkcie.

Výsledky a diskusia

Príjmy a výdavky obyvateľstva sú sledované prostredníctvom národných účtov a použitia dôchodkov, ako aj podľa rodinných účtov zámerným štatistickým výberom uskutočňovaným ŠÚ SR výsledky ktorého boli podkladom pre našu analýzu.

Pred rokom 1989 rozhodujúci podiel v štruktúre príjmov domácností boli predovšetkým pracovné príjmy a sociálne dávky. V ďalšom období dochádza k znižovaniu podielu pracovných príjmov a k zvyšovaniu podielu sociálnych príjmov a to z dôvodu poklesu zamestnanosti a zvyšovaním možnosti kapitalizácie dôchodkov v procese podnikania. Do roku 1997 ako uvádza i Pauhofová (2001) zaznamenávame určitú stabilitu podielu ako pracovných tak i sociálnych príjmov na celkových príjmov domácností s miernymi výkyvmi jednotlivých rokov. Doterajší transformačný proces je charakterizovaný rýchlejšim rastom indexu nominálnych príjmov najmä po roku 2000 pri postupnom ale pomalom raste reálnych

príjmov (obr.1). Výška minimálnej mzdy bola v roku 2000 4.400,-SK a zvýšila sa v roku 2001 o 1.170,-SK a v roku 2003 na 6.080,-SK. Nariadením vlády od 1.10.2004 je stanovená minimálna mzda 6.500,-SK.

Obr.1 Nominálne a reálne príjmy domácnosti na Slovensku v SK na osobu a rok

Celkové peňažné príjmy a výdavky v prepočte na osobu a rok za hodnotené obdobie rokov 1995 až 2004 majú tendenciu rastu a ich vzájomný vzťah je možné charakterizovať lineárnou funkciou :

$$\check{C}PV = - 595,29 + 0,9926 \check{C}PP$$

Kde : $\check{C}PV$ - čisté peňažné výdavky v SK na osobu a rok

$\check{C}PP$ - čisté peňažné príjmy domácností v SK na osobu a rok

Zo spotrebnej funkcie vyplýva, že v priebehu rokov 1995 až 2004 zvýšenie čistých peňažných príjmov o 1000,-SK umožnilo zvyšovanie prírastku spotreby v priemere o 992,6 SK. Hraničný sklon k spotrebe je 0,9926. Na úspory pripadala len malá časť dôchodku. Úspory rástli o 0,0074 SK, t.j. v priemere o 7,4 SK na 1000,-SK čistých peňažných príjmov. Úspornú funkciu vyjadruje vzťah :

$$S = 0,0074 \check{C}PP - 595,529$$

Najväčší medziročný nárast (tab.1) čistých peňažných príjmov ale aj výdavkov nastal v roku 1996

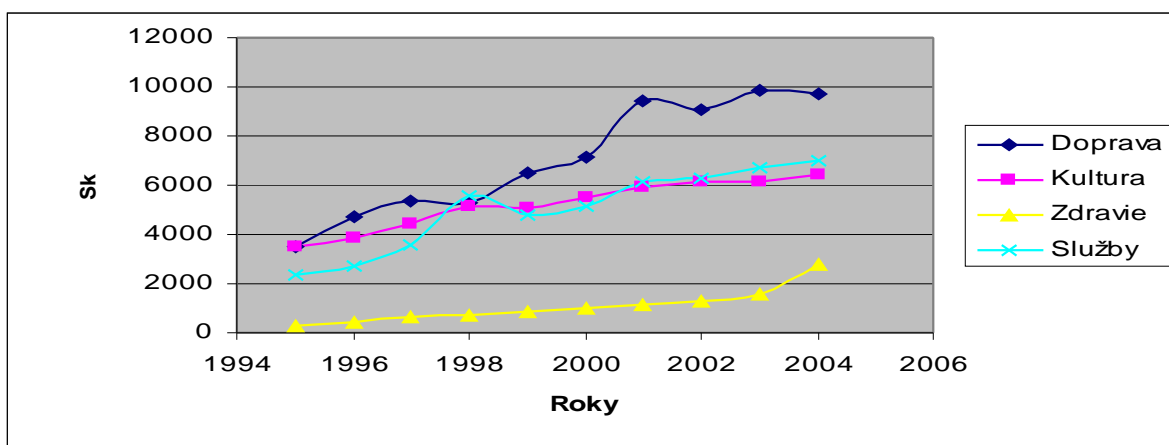
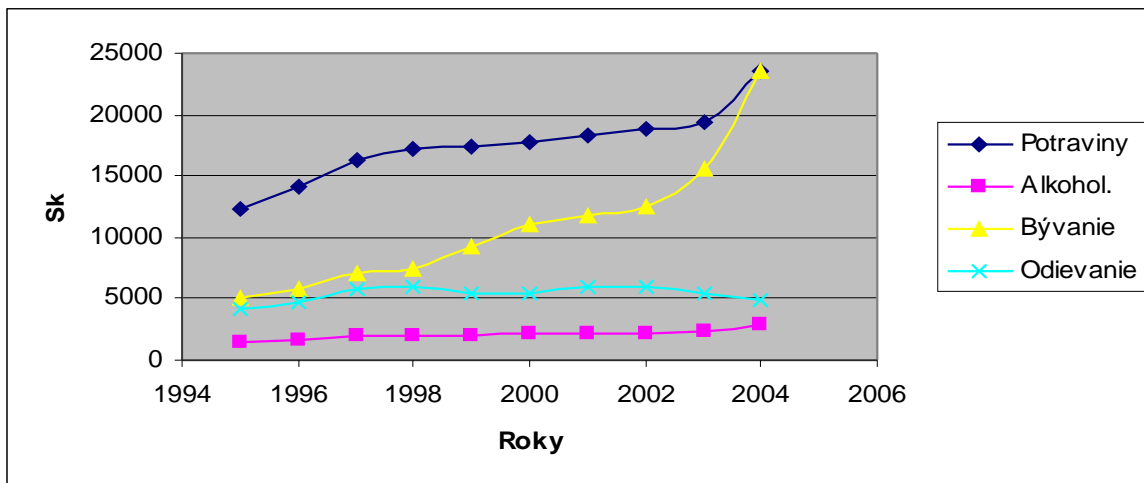
Tabuľka 1 Čisté peňažné príjmy a výdavky domácností v SR na osobu a rok v SK

Rok	1995	1997	2000	2002	2004	Koef. rastu
Čisté peňažné príjmy v SK	41713	56582	68641	80565	95371	1,0962
Čisté peňažné výdavky v SK	40827	55273	67869	77684	95664	1,0992
Potraviny a nealko nápoje v %	30,0	29,6	26,2	24,2	24,7	1,0758
Alkohol.nápoje a tabak v %	3,4	3,5	3,1	2,8	2,9	1,0832
Odievanie a obuv v %	10,4	10,5	8,0	7,7	5,0	1,0148
Bývanie,voda,elektr.plyn v %	12,5	12,7	16,4	16,0	24,6	1,1851
Nábytok a byt. vybavenie v %	5,6	5,9	5,5	5,3	4,4	1,0710
Zdravotníctvo v %	0,7	1,2	1,5	1,6	2,9	1,2792
Doprava a spoje v %	8,6	9,7	10,6	11,7	10,1	1,1194
Rekreácia a kultúra v %	7,9	7,5	7,5	7,4	6,2	1,0687
Vzdelávanie v %	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	1,0807
Hotely, reštaurácie v %	3,7	4,5	5,1	5,8	3,5	1,0914
Rozličné tovary, služby v %	5,7	6,5	7,6	8,1	7,3	1,1303
Ostatné čisté výdavky v %	6,2	7,9	8,0	8,8	7,6	1,1265

Prameň : Príjmy výdavky a spotreba súkromných domácností SR ,Bratislava, ŠÚ SR, 1998 – 2004 a výpočty autorov

Index nominálneho rastu peňažných príjmov v roku 2004 v porovnaní s rokom 1995 dosiahol hodnotu 228,6%. Hodnota čistého peňažného príjmu sa od roku 1995 zvyšuje i keď postupne jeho prírastok až na rok 2001 stráca na dynamike. Rovnakú tendenciu vývoja vykazujú aj celkové peňažné výdavky, pričom index nominálneho rastu výdavkov v roku 2004 dosiahol hodnotu 234,32%. V krátkodobom časovom horizonte je možné zaznamenávať zmeny v spotrebe a výdavkoch v závislosti od vývoja hospodárskej situácie a stavu ekonomiky. Ide najmä o zmeny v štruktúre spotreby. V domácnostiach s nízkymi príjmami a v domácnostiach s väčším počtom detí sú zmeny v štruktúre výdavkov aj pod vplyvom spotrebiteľských cien potravín a služieb. Potvrdzujú to aj zistenia Bartovej (2004) keď uvádza, že rodiny s nižšími peňažnými príjmami majú aj nižšie výdavky na člena domácností.

Analýza vývoja cien podľa odborov a štruktúry spotrebných výdavkov ukazuje, že v posledných rokoch (2000 – 2004) bol najväčší dopad cenového vývoja v oblasti výdavkov za vodu, elektrinu, bývanie. Tieto sa zvýšili zo 16,4% v roku 2000 na 24,6% v roku 2004. Predstavujú druhú najvyššiu položku výdavkov za celkovými výdavkami na potraviny a nealkoholické nápoje. Nepriaznivý dopad cenového vývoja bol zaznamenaný aj v oblasti služieb, dopravy a zdravotníctva (obr.2). Tento vývoj možno očakávať aj v najbližších rokoch pri znižovaní podielov výdavkov na potraviny. Znižoval sa aj podiel výdavkov na bytové vybavenie, rekreáciu, vzdelávanie a priemyselný tovar.

Obr.2 Výdavky na potraviny, bývanie, kultúru, dopravu a služby

Záver

Možno konštatovať, že štruktúra príjmov obyvateľstva vykazuje rastúci trend. Medziročné indexy poukazujú na výraznejší nárast čistých peňažných príjmov najmä v roku 2001 v porovnaní s rokom 2000 (o 11,7%), v ďalších rokoch sa tento vývoj spomaľoval. Ide o pokračovanie rastu príjmov z pracovnej činnosti a poklesu sociálnych príjmov a príjmov z majetku. Tento vývoj kopírovali i peňažné výdavky na zabezpečovanie základných životných potrieb obyvateľstva. V porovnaní so štruktúrou výdavkov v krajinách s rozvinutou trhovou ekonomikou výdavky domácností v SR vykazujú vysoký podiel výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje. Zvyšovali sa výrazne výdavky na bývanie, energiu, zdravotníctvo, dopravu a spoje. Zvyšovanie výdavkov v uvedených oblastiach obyvateľstvo kompenzovalo znižovaním výdavkov na tovary dlhodobej spotreby, na bytové vybavenie, kultúru.

Súhrn

Transformácia ekonomiky SR na otvorené tržné hospodárstvo spôsobilo zmeny i v dôchodkovej úrovni domácností. Nominálne čisté peňažné príjmy v rokoch 1995-2004 rástli v priemere o 9,62% a reálne čisté peňažné príjmy iba o 2,29%. Najväčší nárast výdavkov bol zaznamenaný na zdravotníctvo, bývanie a energie, na nákup tovarov a služieb a na dopravu a spoje.

Kľúčové slová

Nominálne a reálne peňažné príjmy, štruktúra spotreby, trendy vývoja.

Literatúra

1. Bartová, L. 2004. Chudoba v obciach SR. Acta oeconomica et informatica 1. Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2004, s. 14-17
2. Kuzma, F.-Havrila, A. 2002. Vzťah produkcie a cien v potravinárskom priemysle. Ekonomika poľnohospodárstva, II., 2002, č. 3., s. 9-15
3. Pauhofová, I. 2001. Dôchodková situácia obyvateľstva a formovanie spotrebiteľských zvyklostí v transformujúcej sa ekonomike Slovenska. Prognostický ústav SAV Bratislava 2001, 34 s. ISBN 0862-9137
4. Štatistická ročenka SR, ŠÚ SR Bratislava, 1998, 2000, 2004.

Kontaktná adresa :

doc. Ing. Marko Árendáš, CSc., Ing. Ľubica Kubicová, Katedra ekonomiky, FEM, SPU v Nitre,
Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, tel: 037/6508575